

TRI LJUDSKE IZ REZIJE ZA POKUSNJO
PRED MATIČINO ZBIRKO SLOVENSКИH LJUDSKИH PESMI

Milko Matičetov

Kmalu bo petinsedemdeset let, odkar je Slovenska Matica začela izdajati Slovenske narodne pesmi. To je bilo veliko kulturno dejanje. Rodovi zbirateljev od Vodnika, Smoleta, Vraza, Korytka, Ravnikarja-Poženčana, Majarja, Čafa, Poznika, Jurčiča, Križnika, Šajnika in drugih so z ganljivo vneto nagrmadili nepregledno bogastvo. Celotna žetev devetnajstega stoletja je čakala na primerno spravilo. Matica je imela srečno roko, ko je urejanje zbirke zaupala graškemu slavistu prof. Karlu Štreklju. Mobilizacijski uspeh njegove Prošnje za narodno blago (LZ 1887), nesporna strokovnost, spretno krmarjenje v viharjih, mimo podvodnih čeri, ki bi bile kmalu potopile barko njegovega podjetja — vse to nam še danes zbuja občudovanje. Kljub štirim debelim knjigam (1895—1923), kjer je objavljenih nad 8500 pesmi, pa je Štrekljevo delo ostalo neke vrste torzo. Formalno je dr. Joža Glonar enajst let po smrti prvega urednika zbirko lepo zaključil, vseeno pa smo prikrajšani za napovedana kazala, dodatke in še kaj.

Kakorkoli danes gledamo na Štrekljevo zbirko, le-te že zdavnaj ni več v zalogi. Tudi v antikvariatih jo je moč dobiti le poredkoma. Stvarna potreba, obenem pa ponovni javni klici in opozorila na to vrzel so pri založbi sprožili misel na novo izdajo »Štreklja«. Prvi načelni sklep o tem je bil sprejet že 1964, vendar je potem preteklo še nekaj časa, dokler niso bila rešena vsa vprašanja o naravi izdaje, o obsegu, sodelavcih, sredstvih ipd. Zdaj je stvar tako daleč, da bo kmalu pripravljen za tisk rokopis prve knjige, zato slovenska javnost upravičeno pričakuje vsaj nekaj splošnih informacij o izdaji.

Novo delo — SLOVENSKE LJUDSKE PESMI (odslej SLP) — ne bo ne navaden ponatis ne razširjena izdaja Štrekljeve zbirke. Tokrat bo menda prvič pri nas ujeto ravnotežje med obema sestavinama ljudske pesmi. Razmerje med besedilom in napevom teoretično nikoli ni bilo sporno, saj je npr. Stanko Vraz že pred 130 leti pisal Emilu Korytku takole: »Suhi tekst brez napeva v pesmi je to, kar v sliki luč brez sence. Tekst brez napeva je — naj tako rečem — negibno telo; šele z napevom se živa kri v prazne žile razlije, kar napravi, da se sme imenovati pesem, to je izvir srca in uma« (ČZN 7, 227). Kljub temu pa je praksa ti dve prvini navadno ločevala. V glasbenih edicijah je bil zapostavljen tekst, v literarnih pa »pozabljen« napev.

V začetku našega stoletja, ko je pri Slovenski Matici še redno izhajala Štrekljeva zbirka, so po vsi Avstriji začeli z državno pomočjo načrtno zapisovati ljudske pesmi z napevi. Pod pokroviteljstvom ministrstva za uk in bogočastje so bili za to ustanovljeni nacionalni odbori; slovenski, ki mu je predsedoval prof. Štrekelj, je bil med najbolj prizadevnimi. Iz poročila Štrekljevega naslednika prof. Matije Murka (Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z melodijami, Etnolog 3)

vemo, da je število zapisov v osmih letih dela preseгло 11.000 enot. Tudi to podjetje je s prvo svetovno vojsko in z razsulom Avstrije zamrlo, nabrano gradivo pa je bilo arhivirano. Moralo je preteči še trideset let in čez, da je končno dozorel čas za reekshumacijo in valorizacijo te zbirke, ki bo kajpada pomemben sestavni del SLP.

V novo zbirko se bo mimo tega zlilo vse pesemsko gradivo, ki za Štreklja še ni bilo znano, čeprav je starejše (anketa po francoskem vzorcu v Kraljevini Italiji 1811, avstrijska anketa 1819, štajerska anketa nadvojvode Janeza), potem gradivo, natisnjeno ali med izhajanjem Matičine zbirke (vendar prekasno, da bi bilo moglo priti vanjo, kot npr. Šašljeve Bisernice) ali pa kasneje samostojno, v strokovnih in literarnih glasilih, almanahih itn. Pritegnjene bojo tudi vse dosegljive rokopisne zbirke v lasti zasebnikov in javnih ustanov, kot so knjižnice, muzeji in razni inštituti. Že v Štrekljevi zapuščini leži marsikaj, česar urednik ni mogel več porabiti na ustreznem mestu, ampak je nameraval prinesiti v Dodatku. Potem so tu zapiski nekdanjega Folklornega referata Glasbene Matice (sedanjega Glasbeno narodopisnega instituta), njegovega ustanovitelja Fr. Marolta, nekdanjih in sedanjih sodelavcev. Tu so terenski zapiski delovnih skupin Slovenskega etnografskega muzeja, nekaterih muzejev v provinci, sodelavcev Inštituta za slovensko narodopisje SAZU, ljubljanskih študentov etnološkega oddelka, zapiski nekdanjih goriških dijakov iz tridesetih let, tržaških dijakov iz petdesetih let, tolminskih učiteljskihnikov, tonsko gradivo radijskih postaj, posebej tržaške in celovške, beležke v šolskih in župnijskih kronikah pa kdove kod še! Po približnih cenitvah obsega danes znano in razpoložljivo gradivo okoli 35.000 pesmi, ki bojo predvidoma razvrščene v deset knjig.

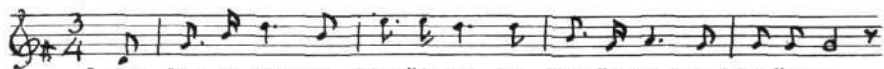
Pri razvrstitvi SLP se uredniški odbor, ki ga sestavljajo Zmaga Kumer, Milko Matičetov, Boris Merhar in Valens Vodusek, vsaj v grobem drži nekdanjega Štrekljevega načrta. Na prvem mestu so pripovedne pesmi; v prvo knjigo pridejo »junaške in zgodovinske«, pa še »bajeslovne in pravljicne«. Kdor dobro pozna Štrekljevo zbirko in tam nakopičeno gradivo, se bo razumljivo vprašal, ali so sploh mogoča bistvena dopolnila, kakšne novosti je pričakovati od napovedane nove zbirke, če izvzamemo njen glasbeni del. Tisti, ki hlepijo predvsem po senzacijah in absolutnih novostih, bojo bržkone razočarani, čeprav je razumljivo, da se bo med več ko 25.000 novimi pesmimi našla tudi zanje kakšna poslastica. Znanstveniki pa dobro vedo, da so za študij ljudske pesmi in pripovednega izročila variante znanih tem večkrat pomembnejše od tako imenovanih »novosti«. Zasedovati tihe selitve, premikanje posameznih pesmi znotraj našega jezikovnega ozemlja, njihovo razvojno pot — naj bo že navzgor ali navzdol — vse to in še marsikaj drugega je mogoče le z obilico variant. Tudi zategadelj smo lahko veseli bogate žetve SLP. Posebej velja še opozoriti, da bojo v novi zbirki krepko in ne le priložnostno zastopani tudi obrobni deli slovenskega prostora: Prekmurje (J. Dravec), Beneška Slovenija (R. Steccati, A. Tellini, Trinkovi učenci Škur, Gorenščak, Cuffolo, pa še kdo), Koroško (J. Czigán, zapiski GNI). Čisto na novo bojo v zbirki pričujoči: geografsko neopazni, drugače pa sila pomembni repki Beneške Slovenije — Rezija, kakor tudi pripadniki slovenske skupnosti onstran Atlantika, izseljenci v Severni Ameriki.

Zdaj pa pogledajmo iz SLOVENSКИH LJUDSKИH PESMI tri take, da bo ob njih moč zaslutiti, kakšne vrednote še čakajo na objavo. Vse tri so iz Rezije; v SLP bojo natisnjene v izvirnem rezijanskem narečju, pod črto pa bo dobeseden prevod v nevezani besedi. Tukajšnje knjižno-slovenske prepesnitve — v verzih enake mere kot v izvorniku — objavljam ljubiteljem slovenskega pesništva v veselje. Objava bodi pač samo skromno in začasno opozorilo na naš ljudski Parnas in na njegovo vsebinsko, jezikovno, stilno, simbolično bogastvo, ob katerem se je vredno zamisliti. Starinskost in modernost se nenehno družita in spet in spet rojevata žlahtne sadove.

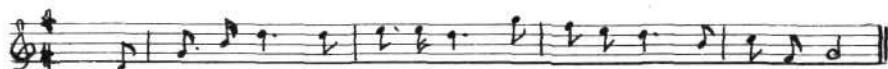
KRALJ MATJAŽ RESEN IZ TURŠKE JEČE

V prvi knjigi Štrekljeve zbirke sta kot št. 9 in 10 natisnjeni dve varianti te pesmi: dolenjska iz okolice Ribnice, zapisana pred letom 1819, in goriška, zapisana 1862 ali 1863. Natanko sto let kasneje pa je v Reziji prišla na dan pesem istega tipa, péta od začetka do konca. Ob nji in ob nekaterih drugih rezijanskih pesmih nam je dana redka prilžnost, da spoznamo in po želji slišimo (na magnetofonskem traku), kakšne so bile nekdaj slovenske pripovedne pesmi: dolge, epsko umirjene, s ponavljanji, brez hlastanja po efektih in hitrem koncu. Snovno je naša pesem vmesni, vezni člen med srednjeveškim grškim izročilom o Digenisu Akritasu na jugu, med chanson de geste o Guillaumeu d'Orange na zahodu in med škotsko balado The Fair Flower of Northumberland na severu. V letih 1962—1968 smo ujeli na trak kar osem variant te pesmi: eno na Sólbici, povedano kot pravljico, vse druge pa v Bili, péte. Najlepše jo je zapela Giuliana Najda Klítova (1906—1967) zvečer 12. februarja 1964 pri svoji prijateljici in vrstnici Mariji Paletti Rozálijini, ki je tiho pripevala.

$\text{♩} = 92$

1. Da li - pa mo - ja Lin - či - ca, da Lin - či - ca Tur - kin - či - ga
2. Nu Ma - ti - jaš wun - ĝarski krej nu - taw Turki - jo an je šel

1. to bi - la kra - ja türska hói, to bi - la kra - ja tür - ska hói.
2. ni so ga je - li pro - žo - nír, ni so ga ĝa - li w pa - ra - žon.

Oj lepa moja Línčica,
oj Línčica Turkínčica,

tam turški je postal jetnik
in v ječo so zaprli ga.

to kralja turškega je hči,
to kralja turškega je hči.

»Oj ljubeznivi oča moj,
jaz nekaj vas prosila bom:

In Matijaž, kralj ogrski,
noter v Turčijo je odšel,

da bi nosila pit in jest,
jetniku bi nosila jest.«

On prošnjo ji uslišal je,
on prošnjo ji uslišal je.

Je pit in jest prinašala,
v jetnika se zaljubila.

»Oj Matijaž, kralj ogrski,
če ti obljubiš mene vzet,

te odpeljala bom odtod,
te odpeljala bom odtod.«

»Jaz ne, ne morem tebe vzet,
ker ženo in otroke imam.

Jaz ne, ne morem tebe vzet,
ker ženo in otroke imam,

vendar tri sine jaz imam,
ki so še lepši, kot sem jaz.«

In Linčica Turkinčica:
»Oj ljubeznivi oča moj,

jaz nekaj vas prosila bom,
jaz nekaj vas prosila bom:

da bi nosila pit in jest
vsem turškim imenitnikom.«

On prošnjo ji uslišal je,
on prošnjo ji uslišal je.

Nosila jim je pit in jest,
napoj za spanje mešala,

napoj za spanje mešala,
vsi skraja pozaspali so.

Štiri vozé nakladala,
devet sta konj zapregala,

štiri vozé nakladala,
devet sta konj zapregala,

še šla in pohitela sta,
odšla in pohitela sta.

Tja do kovača sta prišla,
tja do kovača sta prišla.

»Kovač ti iz kovačnice,
te konje nama brž podkuj:

vselej to sprednje daj nazaj,
vselej to zadnje daj naprej!

Kovač ti iz kovačnice,
povej, če konje te poznaš?«

»Seveda konje te poznam,
saj jaz podkavam jih vsak dan.«

»Povej, kaj si zaslužiš ti,
povej, kaj si zaslužiš ti?«

»Zaslužim si rumeni zlat,
zaslužim si rumeni zlat.«

Zagnala mu ga je po tleh,
zagnala mu ga je po tleh.

Se sklonil, da bi ga pobral,
glavó mu je odsekala,

se sklonil, da bi ga pobral,
glavó mu je odsekala.

Ko tja do mosta sta prišla,
ko tja do mosta sta prišla,

na drugo stran prehajala,
na drugo stran prehajala,

vse stebre sta nasekala,
vse stebre sta nasekala,

vse stebre sta nasekala
in s smolo jih namazala.

Ko sta na sred goré prišla,
ko sta na sred goré prišla,

zapiskal in zatrobentál,
zapiskal in zatrobentál,

vsi skraja se zbudili so,
vsi skraja se zbudili so,

so šli pogledat, kje bi bil,
jetnika so odšli iskat.

- Ko četa je prišla na most,
tam vsi se utopili so,
- ko četa je prišla na most,
tam vsi se utopili so.
- Čez sedem hribov sta prešla,
čez sedem lepih travnikov.
- »Glej, če me ti ogoljufaš,
steptati dala bom tvoj kraj
- jaz s konjskimi podkóvami,
jaz s konjskimi podkóvami.«
- Zapiskal in zatrobentál,
zapiskal in zatrobentál,
- je žena ga zaslišala,
je žena ga zaslišala.
- »Poglej tamlé ta beli grad,
poglej na oknu mi ženó.
- Poglej tamlé ta beli grad,
poglej na oknu mi ženó!«
- Kadar pred hišo sta prišla,
sta tamkaj se ustavila.
- Njegova žena z okna dol,
njegova žena z okna dol:
- »Mar nisem zdavnaj rekla jaz,
mar nisem zdavnaj rekla jaz:
- ,Če turške kurbe tam ne bo,
ne vrneš ti se več domov!«
- »Oj pridi dol, starejši sin,
oj pridi dol, starejši sin,
- oj pridi dol starejši sin,
ker tvoja sreča tukaj je.
- Boš vzel za ženo Linčico,
to Linčico Turkinčico.
- Bom dal ti štirideset gradov,
ostane mi jih petdeset.«
- »Jaz ne, jaz ne, oj oča moj,
jaz nečem vzeti Turkinje!
- Jaz ne, jaz ne, oj oča moj,
jaz nečem vzeti Turkinje!«
- »Oj pridi dol, moj drugi sin,
ker tvoja sreča tukaj je:
- če ti češ vzeti Linčico,
to Linčico Turkinčico,
- bom dal ti štirideset gradov,
ostane mi jih petdeset.«
- »Jaz ne, jaz ne, oj oča moj,
jaz nečem vzeti Turkinje!
- Jaz ne, jaz ne, oj oča moj,
jaz nečem vzeti Turkinje!«
- »Oj pridi dol, najmlajši sin,
ker tvoja sreča tukaj je:
- če ti češ vzeti Linčico,
to Linčico Turkinčico,
- bom dal ti štirideset gradov,
ostane mi jih petdeset.«
- »Seve, seveda, oča moj,
jaz rad uzel bom Linčico,
- to Linčico Turkinčico,
da le očeta vidim spet,
- to Linčico Turkinčico,
da le očeta vidim spet!«
- So tovor dol razkladali,
so tovor dol razkladali,
- noter v kraljevsko hišo šli,
noter v kraljevsko hišo šli,
- tri cele dni in tri noči,
tri cele dni in tri noči
- denarce so preštevali,
denarce so preštevali.

Ženitke* so napravili,
ženitke so napravili,

So tudi mene klicali,
so tudi mene klicali,

začeli vneto plesati,
začeli vneto plesati,

pa jaz sem samo gledala,
pa jaz sem samo gledala,

vsa Ogrska je plesala,
vsa Ogrska je plesala.

kako lepo mi plešejo,
kako lepo mi plešejo,

in prav semlé jaz sem prišla,
in prav semlé jaz sem prišla.

Zapis: ISN, R 4/311.

Notna transkripcija: prof. Uroš Krek.

LEPA VIDA

Ta pesem je v slovenskem kulturnem prostoru ne samo pričujoča, ampak tudi dejavna že poldrugo stoletje. Iz rok ribniškega graščaka Jožefa Rudeža je prišla v zbirko Andreja Smoleta, kjer je pritegnila prvaka slovenskih pesnikov Prešerna. Njegova umetna obnova je v kratkem času postala duhovna last slovenskega naroda in skoraj čisto zasenčila izvirno pesem, kot je živela in tu in tam morda še danes živi med slovenskim ljudstvom.

Dolenjsko izročilo, v ribniški okolici nepričakovano izpričano še pred nekaj leti (neobjavljen odlomek v zapisu dr. Zmage Kumrove), pa je kajpada samo ena izmed vej naše ljudske balade o ugrabljeni ženi in materi Vidi. Druga znana veja je gorenjsko izročilo, ki mu je prvi prišel na sled dijak Radivoj Poznik v Kropi leta 1868. Za njim sta na pragu našega stoletja v vasi Ihan zapisala vsak po eno varianto jeziko-slovec Anton Breznik in organist France Kramar, med dvema vojskama pa je v Škofji Loki našel še eno muzejski kustos Stanko Vurnik.

Če preskočimo neoprijemljivo žarišče, ki ga je rajni France Marolt slutil nekje v okolici Podgrada, na meji med Brkini in Istro, nam ostane le še tretja veja Lepe Vide, izročilo iz doline Rezije. Neugleden drobec v zapisu Baudouin de Courtenaya (1873) nam je pomagal, da smo se v letih 1962—1968 dokopali do sedmih novih variant ali vsaj odlomkov rezijanske Vide (včasih ji je ime tudi Lina, Marjanca). Snovno najpopolnejša je varianta, ki sta nam jo zapeli v liščarskem zaselku »Za bránon« rajnica Ana Kólkarjeva (1887—1965) in njena mlajša, neporočena sestra Luigia Di Floriano »ta Póstene« (1900) dne 16. maja 1962.

* Namesto pogovorne *ohceti* in knjižne *svatbe* se v obrobni slovenskih narečjih slišijo take lepe besede: *gostúvanje* (Prekmurje), *pir* (Istra), *ženitke* (Rezija).

♩ = 116

„Oj dobro večer, luna, vydá-lo mi-ga mu-ža,
vydálo mi-ga sy-nu?„

»Oj lepa stara Vida,
zakaj ti nisi lepa
kakor nekdanja leta?«

»Kako naj bom jaz lepa
kakor nekdanja leta!
Sem posejala njive
vse zdolaj pod Morjano:¹
bila je majhna setev,
veliko sem vsejala,
je nekaj le pognalo.«²

»Oj lepa stara Vida,
mordá se sin ti joče?«

»Seveda se mi joče.«

»Oj pridi sem na barko,
koren si tu izberi
in deni ga k zibéli,
da sin ne bo več jokal.«

Stopila je na barko,
koren si je izbrala,
mornar pognal je barko
po tem rdečem morju,
po tem zelenem morju.

»Mornar, gorje ti bodi,
zato ker ti si ločil
od mladega me móža,
od malega me sina!«

Mornar pognal je barko
po tem rdečem morju,
po tem zelenem morju.
In srečala sta luno.

»Oj dober večer, luna!
Si videla mi móža,
si videla mi sina?«

»Seveda sem ju videla:³
tvoj mali sin se joče,
tvoj mladi mož ga ziblje.«

»Mornar, gorje ti bodi,
zato ker ti si ločil
od mladega me móža,
od malega me sina!«

Mornar pognal je barko
po tem rdečem morju,
po tem zelenem morju.

In srečala sta zvezdo.
»Oj dober večer, zvezda!
Si videla mi móža,
si videla mi sina?«

»Seveda sem ju videla:
tvoj mali sin zaspal je,
tvoj mladi mož jezi se.«

»Mornar, gorje ti bodi,
zato ker ti si ločil
od mladega me móža,
od malega me sina!«

¹ *Morjana* (it. Amariana): samotni, stožčasti vrh (1906 m. nm.) v Karnijskih Alpah, Rezijanom vremensko znamenje na zahodnem obzorju.

² Ko sem vprašal eno izmed pevki, kaj neki pomeni to mesto, mi je rekla: »Saj ste oženjen, boste že vedeli, kakšno sejanje je imela Vida v mislih!« Okoliščina, da pod Morjano ni nobenih njiv, nam lepo potrjuje, da gre res le za metaforično izražanje: poganjek je Vidin otročič.

³ Tudi v izvorniku je ta vrstica osmerec (*Oj gô ka si ga vydálo*) in se loči od vseh drugih pred njo in za njo.

Mornar pognal je barko
po tem rdečem morju,
po tem zelenem morju.

In srečala sta sonce.
»Oj dobro jutro, sonce!
Si videlo mi sina,
si videlo mi móža?«

»Seveda sem ju videlo:
tvoj sin se zdajle ženi,
tvoj mož pa hodi hodi

po tem rdečem ganku,
po tem zelenem ganku.«

»Mornar, gorje ti bodi,
zato ker ti si ločil
od mladega me móža,
od malega me sina!«

Mornar pognal je barko
po tem rdečem morju,
po tem zelenem morju,
nikdár ni konca bilo.

Zapis: GNI 25.458 in 25.443.

Notna transkripcija: dr. Valens Vodusek

Mar bi mogel kdo reči, da rezijanska Vida zaostaja za svojimi sestrami z Dolenjskega in Gorenjskega? Neizbežni razločki, »odstopi« od tiste podobe Lepe Vide, ki nam je domača že iz šolskih beril (pa je vendarle Prešernov otrok!), niso nikakršna degradacija Vide. Razmerje »mlada« Vida — »stari« mož je v Reziji zamenjano: Vida ima pač mlajšega moža. Gorenjsko izročilo se izteka v dve diametralno nasprotni smeri. V Kropi happy end: sonce je pripeljalo Vido na dom. V Ihanu tragika: »Vida je pa svet križ striva, — na sred murja je notr skočiva.« Zadnji verz rezijanskega izročila z mornarjem, ki je zagnal barko in Vido »po tem rdečem morju, po tem zelenem morju«, umetniško zelo prepričljivo naznanja, da (tako Vidini bolečini kot pesmi o tem) »nikdár ni konca bilo«! Ob »rdečem« in »zelenem« morju mi prihajajo na misel besede Stanka Vuka: »Okus za barvo so imeli naši ta stari. Pogledj: črn zamorc po *sivem* morju. Naše morje je pravzaprav sivo in včasih *zeleno*... Mi smo zgubili prvotni čut za barve. Nekaj ustaljenega je v našem gledanju.« (Zemlja na zahodu, 99). Z dosledno izpeljano epsko pravljico trojico luna-zvezda-sonce pa ima rezijanska pesem celo kompozicijsko prednost pred vsemi drugimi.

Kakor pri Kralju Matjažu, tako se bo tudi ob Lepi Vidi nazorno pokazalo, kolikšen premik naprej (vsaj številčno, če nič drugega ne) pomenijo SLP. V prvem snopiču Štrekljeve zbirke — 1895 — sta samo dve ljudski varianti Lepe Vide (št. 74 in 75; Prešernova prepesnitev namreč ne šteje), v novi zbirki pa jih bo kar petnajst!

GODEC PRED PEKLOM

Štrekelj prinaša pet pesmi, ki jih je moč spraviti pod ta naslov (št. 64—66, 419 in 673), v novi zbirki SLOVENSKIH LJUDSKIH PESMI pa jih bo vsaj dvajset. Posejane so od skrajnega vzhoda do skrajnega zahoda, od Prekmurja do Rezije. »Svetemu« godcu je ime Dávdek, Lávdíč (oboje = David, drugič disimilirano), Vid («Vida svet»), Tomaž, Kralj Matjaž, »Deveti kralj — ta žalostni«, »Deveti mož — žalostni mož«

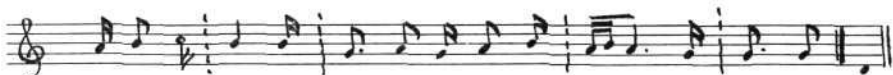
ali čisto navadni »pobič«. Na Dolenjskem se je prevelil v nič kaj pesniškega Franceljna, ponekod je posodil nekaj svojih prerogativ celo »Deklici, ki je pometala sveti raj«. Bog, Marija, hudič, neznanec... junaku darujejo ali mu svetujejo, kje dobiti ali kako izdelati trobento, citrice, gosli in črn lok, da bo šel igrat pred pekel. Plačilo za igranje si igrc po domiselni pogodbi s »ta kljukastim« izbere sam: rešitev svojih najožjih sorodnikov — matere in očeta, brata in sestre.

Pesem sama velja za neke vrste nadaljevanje antičnega izročila o Orfeju, ki je šel v podzemlje reševat svojo umrlo ženo Evridiko. Če to drži, je stari ajdovski mit kajpada močno krščansko prikrojen. Ženo (»ljubo«) srečamo enkrat samkrat v Štreklju, v SLP pa je ne bo več, saj jo je v prvotni zapis iz leta 1834, kjer je nastopala še mati, vtihotapil Stanko Vraz. S tem svojim posegom je želel domačo pesem povzdigniti, vendar v nobeni kasneje zapisanih pristnih ljudskih variant ni za to najmanjšega potrdila. Oprijemljivejša orfejevska črta se morda skriva samo v neobjavljenem pesemskem odlomku, ki ga je pred dvanajstimi leti posnel dr. Valens Vodušek v Loškem potoku: godčeva mati »če bel se je nezaj ozirala, — bel se je v peku vdiral.«

Rezijanske variante Godca pred peklom se ločijo od drugih slovenskih variant predvsem po tile mikavni posebnosti: pregrehe, zaradi katerih so junakovi svojci v peklu, niso toliko verske, kolikor družbene narave. Mati je mešala vodo v vino in s tem »jedla« ali »pila kri« ubogim. Oče je bil »perit« (zemljemerec) in notar; tudi on je delal krivico ubogim in jih pehal v še večjo revščino, bogatim pa je množil bogastvo. Brata sta se objestno norčevala iz ljudi, jih zmerjala in obrekovala... Pevci in pevke v skrajno revni gorski dolini, od koder so ženske še pred dobrimi petdesetimi leti hodile prosit, se prav radi ustavljajo ob kaznih, ki so doletele »grešnike«: goljufiva krčmarica je obešena za lase, krivični pravnik za jezik, brata pa morata brez počitka plesati! Rezijanski »ubog hudič« se je vsaj tako maščeval svojim zoprnikom za krivice in ponižanje v vsakdanjem življenju.

Tu izbrano varianto nam je 16. maja 1962 zapela na Rávanci Ana Di Lenardo Méuova (1909) iz Osojan.

$\text{♩} = 162$

Da sveti Sintilávdíč - lawdeč e šow po ni po - ty-ce...

Sveti Sintilávdíč
šel je po stezici,
tam srečal je neznanca.
»Kam si namenjen, Lavdič?«

»Jaz služit grem po svetu.«

»Za slugo pridi k meni,
bom dal ti kup denarja!«

Tako je strašno jokal,
v vseh dolih polno vode.

»Jaz nečem nič denarja,
jaz čem le svojo mater,

le mater in očeta,
svoja dva ljuba brata.«

»Ne morem ti jih dati:
je mati tvoja v peklu
obešena za láse
in oče tvoj za jezik,
tvoja dva ljuba brata
pa plešeta po peklu.«

Oj sveti Sintilávdíč
tako je strašno jokal,
v vseh dolih polno vode,
brvi je proč nosilo.
Prignalo mater h kraju.

»Kaj ste grešila, mati,
da za lasé visite?«

»Bila sem krčmarica
in mešala sem vodo,
ubogih kri sem jedla,
sedaj visim za láse,
sedaj visim za láse.«

Oj sveti Sintilávdíč
tako je strašno jokal,
v vseh dolih polno vode,
brvi je proč nosilo.
Prignalo očeta h kraju.

»Kaj ste zagrešil, oče,
za jezik da visite,
za jezik da visite?«

»Sem bil notar in pravnik,
uboge sem ubožal,
bogate sem bogátíl,
sedaj visim za jezik!«

Oj sveti Sintilávdíč
tako je strašno jokal,
v vseh dolih polno vode,
brvi je proč nosilo.
Prignalo brata h kraju.

»Kaj sta grešila, brata?«

»Ljudi zasmehovala,
za norca jih imela,
laži o njih sejala,
zdaj pleševa po peklu.«

Oj sveti Sintilávdíč
tako je strašno jokal,
brvi je proč nosilo,
brvi je proč nosilo.
Prignalo vse je h kraju,¹
prignalo vse je h kraju.

»Zdaj primite se zame,
da gremo zdaj v nebesa,
nebeško vživat slavo!«
nebeško vživat slavo!«
Amen.

Zapis: GNI 25.456.

Notna transkripcija: prof. Uroš Krek.

¹ Iz drugih variant te pesmi vemo, da Sintilavdič ni rešil iz pekla le oba brata, ampak tudi mater in očeta, se pravi »vse« (štiri). Zato ne moremo slediti pevki, ki je zapela: »Bratré te hnálo h kráju.«